

ՀԱՒԱՏՔԻ ՄԱՐԴԸ

Քրիստոնէական կրօնքի մէջ ամենակարեւոր տեղն է բռնում անհատական հաւատքը:

Ինչպէս որ մարդու նկարագիրը տարիներին ու պայքարների ընթացքում է որ վերջնական ձև ու կերպարանք է առնում, նմանապէս էլ հաւատքը, չի կարելի մէկ օրուայ մէջ նրա հաստատուն հիմքերը դնել, տարիներ են հարկաւոր օրպէսզի «մանանխի» փոքր ու աննշան հատիկը՝ արմատներ արձակի, բարգաւաճի ու ուռճանայ մեր հոգեկան կալուածի մէջ:

Հուսաւորուած մարդու համար գոյութիւն չունեն գաւառաբանական այն գունաւորուած խնդիրները որոնք դժբախտաբար, շատ անգամ շղթայում են հոգեկան թռիչքները և պատնէշ հանգիստնում սիրոյ վարդապետութեան ընդլայնումին:

Քրիստոնէական եկեղեցւոյ սկզբնական շրջանում երբ մարդկային օրէնքների փոխարէն Ս. Աւետարանից բխած պարզ ու յստակ օրէնքներն էին կիրառուում քրիստոնեայ ժողովուրդները աւելի երջանիկ կեանք էին վարում, աւելի սէր ու գուրգուրանք էին տածում միմեանց հանդէպ:

Մեր սրբազան հայրապետները իմաստութիւնը ունեցան յաճախ զերծ պահելու մեր ազգային եկեղեցին գաւառաբանական պայքարներից որոնք հազիւ թէ մի նպաստ բերին՝ Նոր Աւիսի համամարդկային գաղափարի:

Քրիստոնէութիւնը աշխարհայեացք եւ տեսութիւն լինելուց աւելի «ճեբքի» ապրումն է եւ մտգնիսական զօրութիւն...

Ու բաղդի բերմամբ երբ մեր խղճի ձայնը չի կորչում կեանքի, պաշքարի ժըխորում, երբ կարողանում ենք զննել իրերի խորքը, հասկանալ մեր էութեան բուն նպատակը, այն ժամանակ ենք զգում միայն, Նազդիւրեցու հոյակապ անձնաւորութիւնը: Նրա մատնանուած վերածնունդը այլևս — «Հիւանդ երեկոթ» չի նկատուում, ինչպէս որ սովոր են կրկնելու մեր օրերի իմաստականները իրենց հրապարակային շաղ-փաղփանքների ընթացքում:

Այդ ռներքին կեանքով՝ ապրեց նախ

մեր բազմերախտ Հայրապետ՝ Ս. Գրիգոր Հուսաւորիչ, յստակօրէն ըմբռնեց քրիստոնէական կրօնքի վեհութիւնը, իր անձնական փորձառութեամբ հիմնեց հաւատքի վէմը Հայաստան աշխարհում:

Այդ զօրաւոր Հաւատքը ունէր խարսխած իր էութեան մէջ, երբ հոգեբուխ ցնծութեամբ կարգաց նիկիոյ Հաւատոյ Հանգը՝ նաեւ մի պահ իր արժեքնի հայեացքը տեւեռելով իր նորակառոյց կաթողիկէին, զեղումով գրեց հետեւեալ կարճ բայց լի իմաստով ու տեսիլքով նախադասութիւնը:

«Իսկ մեք փառաւորեսցուք որ յառաջ քան զյաւիտեանս երկրպագանելով Սրբոյ Երրորդութեանն և Միոյ Աստուածութեանն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. Ամէն»:

Թափանցէք նախադասութեան խորերը: Այն ինչ մեծ ժողովներ էին տեղի ունենում Աստուծոյ գոյութիւնը կամ էութիւնը ապացուցանելու համար, Ս. Գրիգոր Հուսաւորիչ անխախտ համոզումով և զբոյն համարձակ շարժումով բացատրում է Աստուածային Երրորդութեան խորհուրդը, և սիրով տրամադրում է գեղեցիկ մարդկութեան հաւատքով սրսկուած իր վկայաբանութիւնը:

Հանգուցեալ Տ. Մեսրոպ Պատրիարք Նշանեանը շատ խորն էր ուսումնասիրել մեր նախկին Հայրապետների ու վանականների բերեղացւած քրիստոնէական ըմբռնումը: Դէմ էր արդիական մտածելակերպին ու շարժումին սակայն ինքն աւելի շատ ապաւինած էր հաւատքի զօրութեան քան Աստուածաբանական բարդ ու հանգոյցաւոր մեկնութիւններին...

Մեր եկեղեցական հայրերը, քրիստոնէական կրօնքի, փորձառապաշտ դպրոցի փայլուն ներգաղութեցիւններն են, և այդ պատճառով էլ անհատի հոգին աւելի մօտ ու հարազատ են գտել Աստուածային միութեան, քան մտային և տրամաբանական formulisները:

Ըստ իրենց անհատի բարոյական պարտքն է պաշտել զԱստուած և ոչ թէ իր սահմանափակ մտքով խարխափել անորոշութեան մէջ, ի խնդիր Աստուծոյ գոյութեան:

Հոգեւոր Պատրիարքը պատկանում էր

Հայ հոգեւորականների այն փառանքին, որոնք պողպատեայ հաւաքող պատուանդանները եղան Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հիմնած Սբուքին Սբրդին:

Դարերի ընթացքում եթէ փոթորիկները չկարողացան փոշիացնել հայութիւնը, եթէ սգառան մորթերով գայլերը չարաչար պարտուեցին խորտակելու մեր ազգային եկեղեցւոյ միութիւնը, դարձեալ երախտապարտ պիտի զգանք մեր աւանդապահ եկեղեցականներին, որոնց վերջին շառաւիղներէն էր երուսաղէմի Սբաղան Պատրիարքը:

Ու եթէ այսօր հայ ժողովուրդը հպարտ է իր անցեալով, երջանիկ է իր ներկայով ու ապագայով, պիտի չմոռնայ իր նշանեաններն ու Նարոյեանները որոնք կէս դարից աւելի մեղքամով պէս հալեցին ու լուսաւորեցին, պայքարեցին ու տառապեցին, ի փառս Հայաստանեայց Կաթողիկէն Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյն:

Սակաւ է այն ժողովանք թիւը որոնք ամփոփուած իրենց իրենց մէջ, տարիներ շարունակ հաւատարմօրէն ծառայում են իրենց որդեգրած գաղափարին, սակում են պատասխանատու պաշտօնին, վստայն աւանց աղմուկի ու թխրկահարութեան:

Լուսահոգին մէկն էր այդ ընտրեալներէն, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրեց իր պատկանած եկեղեցու պայծառացման, եղաւ այդ հոգեղէն հաստատութեան աւանդապահ ասպետը, ու մնաց մինչև վերջ համեստութեան շուքի տակ:

Նրա բնութագրական փայլուն յատկանշիչներն էին կազմում իր աշխատասէր և ուսումնասէր հոգին, արտակարգ եռանդն ու աշխոյժը, բարի վարքն ու բարքը, որոնք անհրաժեշտ տարրերն էին մաքուր ու յստակ նկարագրի:

Բարեպաշտական ու կրօնական զգացումներով տոգորուած՝ նա մատաղ հասակից յայտնարեւել է առանձին սէր ու գուրգուրանք դէպի իր կրօնն ու Մայրենի եկեղեցին: Իրրե բարութեամբ օժուել եկեղեցական, հետևաբան զանազան հաշիւները, ատեց փառասիրութիւնը, եղաւ աւելի շատ խանդի, դործի մարդ քան խօսքի և բեմի:

Իր ամբասիր կեանքով ապացուցեց որ դեռ չէր մարել Հայաստանեայց եկեղեցու նախնի զինուորեալ հոգեւորականներին անվեռ ճողիկները: Ու որպէս ճշմարիտ և հարազատ ժառանգորդ պարփակեց իր ներաշխարհում, նրանց հոգեղէն առկայծումները,

և իր հերթին ինքն էլ պայծառակերպուեց նրանց սրբազան իտէալներով ու տեսիլներով:

Ահաւասիկ հաւատքի ու գաղափարի մի անձնաւորութիւն, որ խզել էր կապը նիւթական աշխարհից, կարելի անցել էր սահմանագիծը եւ երկնքի թագաւորութիւնը հաստատել էր իր ուղիւնստի պէս անեղր ու անհուն սրտի մէջ...

Տ. Մեսրոպ Պատրիարք Նշանեանը եղել է նաեւ պայքարի մարդ, բայց այդ պայքարը մղել է ոչ թէ իր անձնական փառքի համար, այլ յանուն արգարութեան ու ճշմարտութեան:

Բանի անգամներ իր կեանքի գնով պաշտպանեց Ս. Յակոբեանց վանքի մեր ազգային այս բազմադարեան ամբողջ իրաւունքները: Թրկնապահը եղաւ Առաքելական Ս. Աթոռի և Թոյլ շտուեց որ վերջինս կորցնէ իր աւանդական սրբութիւններն ու կարգը ու կանոնը:

Բարոյական ազդեցութիւնը շատ խորն է եղել Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան վրայ: Սիրելի է բոլորին հայրական սիրով, դուրգութալից վերաբերմունք է ցոյց տուել և աշխատել է իր կարեաց չափով օգտակար լինել բոլոր իր պաշտօնակից եղբայրներին:

Եթէ Դուրեան և Գուշակեան Պատրիարքները իրենց պայծառ և համայնադիտական իմացականութեան շնորհիւ մի պահ կերտները կզան Սիոնի բարձունքում, եւ ստուերի մէջ ձգեցին Նշանեանին, սակայն իր նախորդներին այդ փառքի շրջանում, ոչ թէ քաշուեց գործից ու կղզիացաւ մի անկիւնում, այլ ընդհակառակը իր բազմամեայ փորձառութեամբ նրանց մեծագոյն խորհրդատունն ու ղեկավարն եղաւ:

Այսպէս էր մեր յաւէտ անմոռանալի Պատրիարք Նշանեանը, մեր հազուադէպ հաւատքի մարդը, որ յիսուն և հինգ տարի լուռ ու մունջ աշխատեց բարեխղճ կերպով: Դժուար է մի առ մի թուել իր ազգ-օգուտ ծառայութիւնները, որոնք զրաւական են իր աշխիւ նկարագրի:

Շուրջ քսան տարի շարունակ վարել է Ս. Յակոբեանց վանքի Լուսարարապետի դժուար և պատասխանատու պաշտօնը:

Զափազանցութիւն չի լինի եթէ խոստովանենք որ իրեն ժամանակակից հոգեւորականների մէջ ամենից քաջահմուտն էր մեր եկեղեցւոյ սրբազան արարողութեանց մէջ:

Դուրեան Պատրիարքի օրով ժառանգ

գաւորաց Վարժարանը սկսեց ապրել իր ոսկէ գարը, պաշտօնի գուլիս եկան երանաշնորհ Տ. Բարգէն Աթոռակից Կաթողիկոսի նման պատրաստուած ու նուիրուած ուսուցիչներ, մեծ հոգ տարին դաստիարակել մի այնպիսի սերունդ որ գործը գերադասէր խօսքից, իրական կեանքը երազներից . . . :

Աչքի անցէ՛ք Հայոց վանքի վերջին յիսուն տարիների պատմութիւնը գրեթէ օրական և կեդրոնական դէմքը եղած է Տ. Մեսրոպ Պատրիարք Նշանեանը. սակայն ինչպէս վերևում յիշեցի, իր քրիստոնէական վայել կիցուածքի և համեստութեան շնորհիւ մինչև վերջ անծանօթ մնաց հայ ժողովրդի մեծամասնութեան :

Ահա թէ ինչու Լուսահագի Պատրիարքի անապորոյն մահը Հայ Եկեղեցւոյ համար սեպու՛մ ենք մի ահաւոր հարուած, մանաւանդ մեր Եկեղեցւոյ այս տրամաշուք շըրջանում երբ նրա պատմական Աթոռները սեքողով են պատած . . . :

Մեր Հայրենիքի վերածնութեան այս փառապանծ օրերում, թող իւրաքանչիւր Հայ հոգեւորական գայ այն համոզման որ Հայ Եկեղեցին մեծ անելիք ունի, մեծ պարտք ունի կատարելիք հանդէպ իր ժողովրդին. և չէ՛ որ Ս. Էջմիածինը և մեր միւս հոգեւոր կեդրոնները խարխիւները եղան մեր ցեղի անազարտութեան և գոյութեան :

Այսօր, երբ մեր Հայրենիքը դարձել է ճշմարիտ դրախտավայր, երբ Հայ ժողովուրդը ձեռք է բերել իր փափաքած անկախութիւնը, մենք, հոգեւորականներս, անարժան ժառանգորդները կը լինենք Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, եթէ չաշխատենք շուտով վերցնել մեծ սուգը մեր Եկեղեցուց որ դարձրել շարունակ գերազոյն ազգական է եղել մեր ցեղի զարթօնքին ու բարօրութեան :

Երուսաղէմի Սրբազան Պատրիարքի յիշատակը յաւերժացնելու, նրա հոգին երջանկացնելու համար, աննկուն հաւատքով փարնէք մեր Եկեղեցուն ու սիրենք զայն, ինչպէս որ սիրեց ու ծառայեց ինքը, Դա կը լինի գերազոյն փաստը մեր յարգանքի տուրքին, հանդէպ նրան որ կենդանի է և կենդանի պիտի մնայ մեր մտքի մէջ, Հայ Եկեղեցու մեծ սպասարկուն և հաւատքի մարդ՝ Տ. Մեսրոպ Պատրիարք Նշանեանը :

Օրհնէ՛ք Ձեր յիշատակին, ամբասիրեկեղեցական :

ՏԻՐԱՏՈՒՆ ԱՐԱՄԱՍԻՍ

ԻՐ ՆԿԱՐԱԳՐԻՆ ԱՁՆՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈԳԵԼՈՍ ԱՄԵՆ. Տ. ՍԵՍՐՈՊ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԿ ՀՕՐ

ՅԻԵՍԱՍԿԻՆ

Մինչ՝ կը սգայինք և կ'ողբայինք, Կ. Պոլսոյ թագմարտէք և թագաշնորհ, Հոգեւոյն Ամեն. Տ. Մեսրոպ Նարոյեան Ս. Պատրիարք Հօր անակնկալ և դառնաղէն մահը, որով՝ մեր Եկեղեցւոյ սրւններէն մին յանկարծ և յեղակարծօրէն կը փշուռէր և պարապութիւն մը կը ձգէր իր ետին և աւելին՝ իր մահով Կ. Պոլսոյ երբեմնի պանծալի և այժմ անշլքացած Պատրիարքական Աթոռին ապագան անորոշութեան կը մատուէր. ահա երկու ամիս վերջը ուրիշ կարեւոր, դառն և մեծաղէն կորուստ մը կ'ունենանք՝ յանձին Երուսաղէմի Առաքելական Ս. Աթոռիս երանաշնորհ և ամենասիրելի Ամեն. Տ. Մեսրոպ Ս. Պատրիարք Հօր մահովը : Սուգ սուգի վրայ, ասով՝ երեք Աթոռներ թափուր կը մնան :

Հանգուցեալ և Հոգեւոյն Ամեն. Տ. Մեսրոպ Նշանեան Ս. Պատրիարք Հօր ապամամ, անակնկալ և դառնակնիք մահուան առթիւ, երբ Սփիւռքի բովանդակ Հայութիւնը ընդհանրապէս և Ս. Աթոռոյն Միաբանութիւնը մասնաւորապէս խոր սուգէի, վշտի և տրտմութեան թախիծով կեցուած են և կը սգանք և կ'ողբանք իր անփոխարինելի մահը, Նորին Ամենապատուութեան նուիրական և սիրելի յիշատակին առջև, խոնարհած, իբրեւ հոգեւոր որդի և աշակերտ Նորին Ամենապատուութեան, պարտականութիւն կը զգամ քանի մը տող գրել մեր բոլորին սիրելի և անմոռանալի, երջանկալիշատակ Ս. Պատրիարք Հօր մասին : Անշուշտ անձնաւորութեան մը մօսին, երբ մեզմէ կը հեռանայ տխուր և անմոռանալի յիշատակներով, իբրեւ նահապետ և Պատրիարք Ս. Աթոռիս, խիստ դժուար է իր նկարագրին մասին գրել, վասնզի՝ մարդու մը նկարագիրը տալ կը նշանակէ պատու կերպցնել անձի մը ամբողջ էութիւնը :

Հանգուցեալ և երջանկալիշատակ Ս. Պատրիարք Հայրը, իբրեւ հարազատ Միաբան Ս. Աթոռիս, ի մանկութենէ իր անձը ի սպաս դրած էր Ս. Աթոռին ծառայու-